

10 ברכות

14 בפתח האסופה

16 / הרצל

40 / עלייה לארץ ישראל

64 / התיישבות בארץ ישראל

94 / פיתוח הארץ

118 / חינוך עברי

144 / מדיניות וביטחון

176 / שואה וארץ ישראל

200 / חיי היום־יום בארץ ישראל

222 / הקמת המדינה

248 / הארכיון הציוני המרכזי

264 מבט נוסף על אוספי הארכיון הציוני – מבחר חטיבות ארכיון בנושאי האסופה

267 מפתח

280 שער באנגלית

לדאוג לעתיד של העבר, הינה אחת המשימות המרכזיות שהסתדרות הציונית קיבלה על עצמה. הארכיון הציוני מממש זאת מיום הקמתו לפני 100 שנה. אין אירוע הנוגע לעם היהודי מראשית הציונות וימי "המדינה שבדרך" שלא תמצא בעניינו מסמכים, מכתבים, פרוטוקולים, מפות, תמונות וכיו"ב. אין דמות או אישיות ציבורית בתנועה הציונית בכל תקופותיה שאין בארכיון חומר מגוון על אודותיה. הכול נמצא בארכיון. "הפוך בה והפוך בה דכוליה בה". על כן, חשוב לא רק לשמור על החומר העצום והחשוב הזה מכל משמר אלא לחשוף אותו לציבור כמה שיותר ולהנגיש אותו אליו. המידע ההיסטורי באסופת המאה מרתק ומשקף היטב את התפתחות התנועה הציונית מראשיתה ועד עצם ימינו. ברוכים יהיו כל אלה שנטלו חלק בהוצאת האסופה.

אברהם דובדבני (דובדב)
יושב ראש ההנהלה הציונית
ההסתדרות הציונית העולמית

צוות עובדי הארכיון באולם הקריאה במשכנו של הארכיון הציוני בשנים 1938-1951. במרכז עומד ד"ר גאורג הרליץ, משמאל למטה יושב ד"ר אלכס ביין ומולו יושב ד"ר ישראל קלויזנר. צילום: רודולף יונס

אסופת המאה היא גולת הכותרת של האירועים

לציון 100 שנה לארכיון הציוני שנחוגו בשנים 2019–2020.

ההנהלה הציונית ראתה חשיבות מכרעת לחגוג ולסמן מעמד זה. לעתים, נראה כי מרוץ החיים, תוך כדי העשייה והיצירה הציונית החדשה בהווה, והתכנון לעתיד, דוחק הצדה את חשיבות העבר. אך העבר שלנו, הטמון בחומרי הארכיון הציוני, הוא הבסיס לחזון הציוני שעדיין לא מומש במלואו.

אלי ויזל, זוכה פרס נובל לשלום, כתב: "מילים יכולות, ברגעי חסד, להיות חזקות כמו מעשים", והרי הארכיון הוא אוצר של מילים. מאות מיליונים של מילים שמסמלות את שעברנו. **אסופת המאה** מייצגת כל זאת באופן שקול ומכבד. במיוחד מרגשים אותי הפריטים המבטאים את תרומתם הבולטת של חברי תנועות הנוער הציוניות וההתיישבות העובדת למפעל הציוני.

אני מאחל לעובדי הארכיון בדורות הבאים שאסופה זו תהיה נר לרגליהם כשיוציאו לאור את אסופת המאה הבאה.

דרור מורג

ראש המחלקה למפעלים ציוניים

ההסתדרות הציונית העולמית

הארכיון הציוני המרכזי מגיש לכם ביראת כבוד,

מאה פריטים מתוך מיליוני מסמכים ותעודות שנאספו, נרשמו וקוטלגו בארכיון הציוני והם מונגשים כעת לציבור בארץ ובעולם.

הקוראים שיעלעלו בדפי הספר, יחושו שהם "נוגעים" בפריטים מקוריים שנוצרו בידי אלו שעיצבו את הציונות בדרכה להקמת מדינת ישראל ולביסוסה.

מאה הפריטים מייצגים רק מעט מן המעשים, המאבקים וההישגים של התנועה הציונית בדרכה הקשה, מאז החלה להגשים את חלומותיה ואת חזונה, ולהפוך אותם למציאות חיה ותוססת. אסופה זו היא השתקפות של ההתגייסות הקולקטיבית של העם היהודי, והיא חלק מהביוגרפיה האישית של כל אחד מאתנו.

צבי (קיטו) חסון

יושב ראש המועצה הציבורית

הארכיון הציוני המרכזי

Altneuland

Roman

הרצל

Vorwort:

Wenn Ihr wollt,
ist es kein Märchen

דורות רבים של עולי רגל, רבנים, חסידים ומנהיגים בעלי זיקה לציון קדמו לתיאודור הרצל. בסוף המאה ה־19 קמו תומכי היישוב היהודי בארץ ישראל: רוכשי אדמות; אנשי חיבת ציון; מנהיגי מהפכת העברית כאליעזר בן־יהודה; סופרים ומעצבי תרבות כחיים נחמן ביאליק; נדבנים כמו הברון הירש והברון רוטשילד; מהפכנים יהודים – לכל אלה הייתה הופעתו של הרצל קו פרשת המים. הרצל היה למחולל הפוליטיקה היהודית הדמוקרטית.

פחות מעשר שנים פעל הרצל בציבוריות היהודית. בזמן קצר זה שרטט את אופייה של המדינה היהודית והקים מוסד פוליטי – את ההסתדרות הציונית העולמית, ובצידה המכשירים הפיננסיים לקידום מפעליה, כגון קרן קימת והבנק הציוני.

מנהיגים ציונים המשיכו את דרכו, ואף מרדו בה, החלו בהגשמת החלום ובניווט הציונות לדרכיה הרבות. כל אחד וחלומו שלו, אך הכול הסכימו על היעד שסימן הרצל – בית לאומי בארץ ישראל ובו ריבונות עברית.

דרכו של הרצל, מהפכן בדורו, לוותה בוויכוח כמעט בכל תחומי עשייתו: בגישתו המדינית לפתרון שאלת היהודים, ביחסו לדת ולתרבות היהודית, וגם בסוגיית ארץ ישראל כבית הלאומי היחיד ליהודים. ואולם על הכול מקובל שהרצל ביקש ליהודים ארץ שבה יוכלו לבנות מדינה ללאום היהודי, כבן למשפחת העמים הנאורה, ולהגשים בה את חלום חברת המופת.

Theodor Herzl

Generations of pilgrims, rabbis, hasidim, and leaders with ties to Zion preceded Theodor Herzl, yet, he was the father of democratic Jewish politics and the founder of the Zionist movement.

Although Herzl's espousal with Zionism spanned less than a decade, during this short period of time he outlined the character of the Jewish state, founded the World Zionist Organization, Keren Kayemet (Jewish National Fund), and the Zionist bank. Although some disagreed with Herzl's vision, even during his lifetime, everyone agreed on his objective for a sovereign national home in the Land of Israel, the homeland of the Jewish people, and the establishment of a Jewish, democratic and enlightened nation-state.

תמונת פוטומונטז', שמנציחה את הפגישה בין תיאודור הרצל לקיסר גרמניה, וילהלם השני, על יד "מקוה ישראל" ב־28.10.1898, בזמן ביקורו היחיד של הרצל בארץ ישראל.

לאחר כינוס הקונגרס הציוני הראשון באוגוסט 1897, פעל הרצל בנמרצות לרתום את הקיסר הגרמני, וילהלם השני, להשיג הכרה בינלאומית וזיכיון משפטי (צ'רטר) להתיישבות יהודית בארץ ישראל. משהצליח לקבל הזמנה לפגוש את הקיסר בזמן ביקורו בירושלים, יצא למסע לארץ ישראל, הוא ועוד ארבעה מראשי התנועה הציונית (המשלחת הציונית). בדרך נועד הרצל עם הקיסר בקושטא (איסטנבול) לפגישה מדינית מקדימה.

הרצל הגיע לארץ ישראל ב־26.10.1898, וביקר במושבות יהודה. כעבור יומיים השתתף בקבלת פנים פומבית לקיסר, שנערכה בבית הספר החקלאי מקוה ישראל. הפגישה הפומבית בין השניים עוררה התרגשות ועשתה רושם רב על הנוכחים. דוד וולפסון, שנמנה עם חברי המשלחת של הרצל, התבקש לצלם את השניים אף שלא היה צלם מקצועי. עם פיתוח סרט הצילום התברר שבתצלום נראה הקיסר יושב על סוס לבן, מביט לעבר קצה רגלו של הרצל, אך הרצל עצמו לא נמצא בתמונה. כדי לתקן את התקלה, השתמשו בטכניקת הפוטומונטז'. הרצל צולם על גג אחד הבתים ביפו, מחזיק את כובעו בידו במעין מחוות כבוד. שתי התמונות חוברו, תמונתו של הרצל "נשתלה" בתמונה המקורית, והקיסר הועבר אל הסוס השחור שהיה מאחוריו. התמונה המעובדת פורסמה לאחר זמן, והיא מנציחה את הפגישה באירוע החגיגי.

התצלום המקורי של וולפסון, התצלום של הרצל על הגג ביפו, ותמונת הפוטומונטז' שמורים באוסף התצלומים בארכיון הציוני.

פוטומונטז' ציוני

תצלום הפגישה בין הרצל לקיסר הגרמני
אוקטובר 1898
צלם: דוד וולפסון

אוסף התצלומים הכללי
PHG\1002038
משמאל: הקיסר הגרמני ורגלו של
הרצל PHG\1002071
למטה: הרצל על גג בית ביפו
PHG\1004957

**Photomontage
commemorating the
meeting between
Theodor Herzl and
German Kaiser Wilhelm II.**

The encounter,
photographed by David
Wolffsohn, took place at
Mikveh Israel on October
28, 1898, during Herzl's
only visit to Palestine.
1898